

Ένα κόσμημα στους πρόποδες του Τροόδους

ΟΜΟΔΟΣ

ΕΔΩ ΔΕΝΕΤΑΙ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Το Όμοδος είναι κτισμένο στους νότιους πρόποδες του Τροόδους, σε υψόμετρο 800 μέτρων στη δεξιά όχθη του Χα - Ποταμιού. Βρίσκεται στα σύνορα των επαρχιών Λεμεσού και Πάφου σε απόσταση 42 χιλιομέτρων από τη Λεμεσό και 10 από τις Πλάτρες. Αποτελεί κέντρο των Κρασοχωριών και αριθμεί σήμερα περίπου 700 κατοίκους.

Διάφορες είναι οι εκδοχές για την προέλευση του ονόματος. Σύμφωνα με την επικρατέστερη, το όνομα του σχηματίστηκε από το επίρρημα «Ομού» και τη λέξη «οδός» - ΟΜΟΔΟΣ. Από τα πολύ παλιά χρόνια ήταν πάντα περιφερειακό κέντρο, όπως δικαιολογούν και οι πολλοί δρόμοι για τα γειτονικά χωριά Κοιλάνι, Βουνί, Ποταμιού, Βάσα, Μαντριά, Άγιος Νικόλαος, Άρσος.

Η ιστορία του είναι μακραίωνη και πολύ στενά συνυφασμένη και αλληλένδετη με το κύριο καύχημα του, το Μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού.

Πηγάζει από τους πρώτους Χριστιανικούς χρόνους, παρ' όλο ότι δεν υπάρχουν σαφείς μαρτυρίες. Εφ' όσον η Αγία Ελένη, όταν επισκέφθηκε την Κύπρο το 327 μ.Χ. αφίκε εδώ κομμάτι από το Άγιο Σχοινίο, έπεται ότι προϋπήρχε αξιόλογη εκκλησία ή μοναστήρι. Η εκκλησία με το θαυματουργό της θησαυρό σύντομα απόκτησε φήμη και

εξελίχθηκε σε μεγάλο Μοναστήρι. Οι πρώτοι κάτοικοι προήλθαν από γειτονικούς συνοικισμούς, που σταδιακά μετακινήθηκαν γύρω από το Μοναστήρι, και τελικά διαλύθηκαν, πιθανόν στα τέλη της Βυζαντινής περιόδου, ή στις αρχές της Φραγκοκρατίας. Κυριότερος ήταν εκείνος του χωριού Κούπετρα, που βρισκόταν στις απέναντι πλαγιές του βουνού Αφάμης στα ανατολικά του Ομόδους, και που η ύπαρξη του αποδεικνύεται και από ανασκαφές καθώς και από ποικίλες παραδόσεις.

Αξιοσημείωτη είναι η σύνδεση της περιοχής με άλλες της Κρήτης, σύνδεση που ανάγεται στους αρχαίους χρόνους. Το όνομα του βουνού Αφάμης και οι «Αφαιμαίες» γαίες της Κρήτης έχουν απόλυτη σχέση μεταξύ τους και ο αρχαίος Κρητικός και Κυπριακός πολιτισμός ταυτίζονται στον Αφάμη. Οι εδώ συνοικισμοί άκμασαν αργότερα στη Ρωμαϊκή και στην πρώτη Χριστιανική εποχή, ακόμη και μέχρι τον καιρό της Φραγκοκρατίας. Αυτό φανερώνεται και απ τις ονομασίες περιοχών γύρω από το Όμοδος επικρατούν μέχρι σήμερα. Τέτοιοι είναι ο Βάρδας ο Βαρταλής, η Σκάλα του Μπενάρτου, το Σπέρτο και άλλα.

Επίσης, όπως αναφέρεται και στον Ερωτόκριτο κατά την παράδοση, στη νότι πλευρά του Αφάμη βρισκόταν το Ρηγάτι

του Πετρίτη:

«Τζ' ήτανε το Ρηγόπουλο τση Κύπρος ο Πετρίτης, πούλαμπε ως λάμπει Αυγερινός τζαι φέγγει Αποσπερίτης».

Ένας άλλος παλιός οικισμός υπήρχε στην τοποθεσία «Πέντε Λιθάρα», στα ΒΔ του Ομόδους, στην περιφέρεια του ξωκκλησιού του Αποστόλου Φιλίππου, Πανάρχαιο δέντρο δάφνης, ίσως από τα πιο γέρικά της Κύπρου, θεμελιώνει έμμνηνη υπόθεση ύπαρξης εκεί αρχαίου ναού του Απόλλωνα. Κατά καιρούς θρέθηκαν αρχαία αντικείμενα, όπως πήλινες κούζες, σταυρός, καπνιστήρια και άλλα, που μαρτυρούν μακραίωνα οικισμό, που πρέπει κι αυτός να απορροφήθηκε από το Όμοδος.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

«Τζιυρά του Τζιύκκου μια είσαι τζι' άλλη εν του Τροόδου τζ' ένας ο Τιμιος Σταυρός ο Κάνναθος του Μόδου»

Έτσι τραγουδά η ευλαβική λαϊκή μούσα τη φήμη του αρχαίου Μοναστηριού του Τιμίου Σταυρού που πέρασε από πολλές φάσεις μέσα στην πορεία των αιώνων, όπως αναφέρει η παράδοση, το ξεκίνημα του Μοναστηριού ανάγεται γύρω στον 3ο με 4ο αιώνα π.Χ.

Ακόμη και κατά τους σκληρούς αιώνες της Τουρκοκρατίας στην Κύπρο, το Μοναστήρι κατόρθωσε να διατηρηθεί. Σ' αυτό πρέπει να συνέτεινε και το απόμερο και δυσπρόσιτο της περιοχής, που πρόσφερε και μεγαλύτερη ασφάλεια από άλλες. Ακόμη μπόρεσε, γύρω στο 1700 να εξασφαλίσει και φερμάνι ασυλίας από τον Σουλτάνο.

ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ

Στη δεύτερη δεκαετία του 19ου αιώνα επιτελέστηκε πλήρης ανακαίνιση του από τον Επίσκοπο Πάφου Χρυσάνθο με φλογερό συνεργό τον Ομοδίτη Οικονόμο του Μοναστηριού Δοσίθεο που το υπηρέτησε σαν Οικονόμος από το 1810 μέχρι το 1821. Το 1817 κατασκευάστηκε το χρυσοποίκιλο εικονοστάσι της εκκλησίας. Το

Μεγάλο Συνοδικό και οι άλλες αίθουσες και διάδρομοι του Μοναστηριού καλλωπίστηκαν με ξυλόγλυπτα έργα (1812), που αποτελούν εκπληκτικά δείγματα ξυλοτεχνίας, τεχνοτροπίας Ροκοκώ. Ακόμη και η καμπάνα που διατηρείται ως σήμερα, ήταν δώρο του Δοσίθεου από το 1812 και η πρώτη που ήχησε στην Κύπρο μέσα στα χρόνια της τουρκικής δουλείας.

Όμως, η βοήθεια που το Μοναστήρι πρόσφερε στη Φιλική Εταιρεία για τη Μεγάλη Ελληνική Επανάσταση του 1821, ήταν μοιραία και για το Μοναστήρι και για τον Δοσίθεο. Αυτός σφαγιάστηκε από τους Τούρκους στις 9 Ιουλίου 1821 μαζί με τον τότε Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό και τους άλλους Μητροπολίτες και προκρίτους της Κύπρου.

Τα χρόνια που ακολούθησαν ήταν πολύ δύσκολα για το Μοναστήρι. Εν τούτοις μπόρεσε να κρατηθεί για ακόμη ένα σχεδόν αιώνα. Το 1850 έγινε ανακαίνιση της Εκκλησίας, που επεκτάθηκε στις δυο πλευρές, παίρνοντας τη σημερινή μορφή της.

Τελικά το 1917, όλη η περιουσία του μοναστηριού πουλήθηκε στους χωριανούς. Λίγα χρόνια αργότερα στερήθηκε και των τελευταίων μοναχών του.

ΑΣΒΕΣΤΑ

Όμως, παρ' όλα αυτά, η μοναστηριακή παράδοση της εκκλησίας η θαθεία θρησκευτική ευλάβεια και λατρεία με τα διάφορα θρησκευτικά έθιμα διατηρήθηκαν άσβεστα μέχρι σήμερα.

Μάλιστα την ημέρα που γιορτάζουμε την Ύψωση του Τιμίου Σταυρού, στις 14 του Σεπτέμβρη, γίνεται στο Όμοδος μια από τις λαμπρότερες και μεγαλύτερες θρησκευτικές και εμπορικές πανηγύρεις στην Κύπρο.

Το Μοναστήρι, όπως και ο Ληνός, έχουν κηρυχθεί αρχαία μνημεία και βρίσκονται κάτω από την προστασία του Τμήματος Αρχαιοτήτων, που επιτελεί θαυμάσια δουλειά στην αναστήλωση και συντήρησή τους, με κρατική χορηγία και πολλές γενναίες ιδιωτικές εισφορές. Κυριότερος δωρητής είναι το Ίδρυμα Αναστασίου Λεβέντη.

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

Η αρχιτεκτονική του μοναστηριού που βρίσκεται θεμελιωμένο στο κέντρο του Ομόδους, είναι χαρακτηριστική.

Τα κελιά του περιβάλλουν την εκκλησία, σύμφωνα με τον κλασικό μοναστηριακό ρυθμό, όπως τυπικά συνηθίζεται στα μοναστήρια στην Κύπρο· είναι απόδειξη της αφοσίωσης των μοναχών και της θέλησης τους να την προστατεύσουν παρεμβάλλοντας τον εαυτό τους μεταξύ της κοσμικής κακοδαιμονίας και του πνευματικού διαλογισμού. Είναι επίσης πρόδηλη η επίδραση των χρόνων της φραγκοκρατίας· μερικές μαρτυρίες διασώζονται στις λίγες αφιδωτές οξυκόρυφες πέτρινες πόρτες που βρίσκονται σκόρπιες, θγαλμένες από αλλού και κτισμένες ξανά εδώ κι εκεί στο χωριό. Τέτοια είναι και η πόρτα του κατά πολύ μεταγενέστερου Ληνού.

Η μεγαλόπρεπη εκκλησία είναι κτισμένη σε ρυθμό τρίκλιτης βασιλικής.

Το αρχοντομονάστηρο του Τιμίου Σταυρού Ομόδους είναι ένα τεράστιο δώροφο παραηλόγραμμο κτιριακό συγκρότημα ίδιο με κάστρο «δυναμάρι» που με τα ψηλά κελιά του και τις θολωτές του καμάρες πλαισιώνει την εκκλησία.

Από μια θολωτή είσοδο, τη λεγόμενη «καμαρόπορτα», που βρίσκεται στη θόρεια πλευρά μπαίνουμε στον αυλόγυρο. Η φρουριακή καμαρόπορτα με τις βαριές διπλές αμπάρες, όπως λέει η παράδοση, δεν άνοιγε όταν πήγαιναν οι Τούρκοι με πρόθεση να θλάψουν το μοναστήρι. Δεν υποχωράσε όσο κι αν προσπαθούσαν να την παραβιάσουν.

Η δυτική είσοδος που υπάρχει από την πλευρά της πλατείας πολύ πρόσφατα ανοίχθηκε.

Πολλά πετρόχτιστα κελιά, κελάρια και ξενώνες αποτελούν το οικοδομικό συγκρότημα. Παλιότερα σώζονταν δεκαπέντε βοηθητικά δωμάτια με μεγάλο περιθώρι για τους εργάτες του μοναστηριού.

Στην εσωτερική πλευρά των κτισμάτων τα δαντελωτά καγκελλώματα κάτω από τις

καμάρες των χαγατιών προσφέρουν πολλή γραφικότητα.

Στον αυλόγυρο μια μαρμάρινη θρύση δροσίζει τους επισκέπτες. Σε μια της πλάκα χρονολογίας 1763 βρίσκονται χαραγμένα τα λόγια «Δεύτε προς με οι διψώντες ώπερ Σιλωάμ την θρύσιν καγώ εκδιψήσω υμάς...»

Παλιότερα στη νότια πλευρά υπήρχε ελαιοτριβείο, που πολύ πιθανόν να ξεκίνησε για τις ανάγκες του μοναστηριού, που διέθετε τεράστιες εκτάσεις.

ΤΑ ΑΞΙΟΛΟΓΑ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

Εξαιρετικής σημασίας είναι το χρυσοσκάλιστο εικονοστασί της εκκλησίας που φιλοτεχνήθηκε το 1817 με τη θήκη του Τιμίου Σταυρού και με τις Ρωσικής τεχνοτροπίας αρχαίες εικόνες.

Ιδιαίτερο καλλιτέχνημα αποτελούν τα ξύλινα ταβάνια, που στολίζουν τους διαδρόμους και τις αίθουσες του μοναστηριού. Είναι εκπληκτικά δείγματα ξυλογλυπτικής τέχνης, στυλ Ροκοκό, καμωμένα με θαυμαστή τέχνη από μικρά ξύλα αρμονικά συνταιριασμένα.

Πιο αξιόλογο είναι το Συνοδικό με το θαυμάσιο ταβάνι του, και με το Θρόνο του Τιμίου Σταυρού. Με το Βυζαντινό Δικέφαλο Αετό να δεσπόζει, ο Θρόνος χρησίμευε και σαν κρύπτη του Τιμίου Σταυρού. Ακόμη και οι τέσσερις καναπέδες που διατηρούνται έχουν να δείξουν την ξεχωριστή ομορφιά τους φτιαγμένοι από ξυλόγλυπτη καρυδιά.

Αξιοσημείωτο είναι ότι ο Άγγλος Κυβερνήτης Στορς συγκινήθηκε τόσο πού ώστε θέλησε να αντιγράψει το ταβάνι του Συνοδικού σε μια από τις αίθουσες του Κυβερνείου.

Σήμερα οι αίθουσες του Μοναστηριού στεγάζουν διάφορα μουσεία που η φιλοπρόοδη κοινότητα του Ομόδους φρόντισε να ιδρύσει. Αυτά είναι: Μουσείο Βυζαντινών Εικόνων ανεκτίμητης αξίας (όπως του Αποστόλου Φιλίππου χρονολογίας 1528 και άλλη του 1773, του Ιωάννη του Βαφτιστή χρονολογίας 1570 κ.ά.). Μουσείο Λαϊκής

Τέχνης με αρχαία κεντήματα, γυαλλικά και άλλα στολίδια καθώς και Μουσείο Εθνικού Αγώνος 1955 - 59, όπου φυλάγονται υλικά προσωπικά αντικείμενα, στολές, έγγραφα και φωτογραφίες των ηρώων αγωνιστών της ΕΟΚΑ. Το τελευταίο είναι το πρώτο στην Κύπρο, που έγινε μετά τον επικό αγώνα

Ακόμα σ' αυτές τις αίθουσες στεγάζονται εκθέσεις φωτογραφιών του χωριού, γεωργικών εργαλείων και αντικειμένων, γεωργικών προϊόντων και άλλα όταν γίνονται μεγάλες γιορτές του χωριού.

Δένεται δηλαδή εδώ άρρηκτα το παρελθόν μαζί με το παρόν και το μέλλον αυτού του τόπου. Στην εκκλησία φυλάγονται εξαιρετικής αξίας χριστιανικά κειμήλια. Τέτοια είναι δυο αργυροί σταυροί μεγάλου μεγέθους, που στην επιχρυσωμένη θήκη του ενός φυλάγεται ο Τίμιος Κάνναβος, Κομμάτι από Τίμιο Ξύλο, Τίμιος Λίθος από τον Γολγοθά. Οστά πολλών Αγίων. Ο πολύτιμος θησαυρός της Βυζαντινής Θήκης που φυλάγει την Κάρα του Αποστόλου Φιλίππου, της οποίας η αυθεντικότητα από τις σφραγίδες τεσσάρων Βυζαντινών Αυτοκρατόρων. Εξαιρετικής τέχνης δισκοπότηρα και άλλα ιερά σκεύη.

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Το Όμοδος με την τόσο πλούσια ιστορία του όχι μόνο δεν υστέρησε αλλά και πρωτοπόρησε στα Ελληνικά Γράμματα. Όπως μαρτυρούν στα βιβλία τους η Αθηνά Ταρσούλη και η Αγνή Μιχαηλίδου και όπως συμφωνεί και η ζώσα παράδοση αυτό το χωριό υπήρξε ανέκαθεν πνευματικό κέντρο. Στον 18ο αιώνα το Μοναστήρι στέγασε την πρώτη Ελληνική Σχολή στην Κύπρο, που μπόρεσε να επιβιώσει μέσα στα σκληρά χρόνια της Τουρκικής δουλείας. Γι' αυτό δημιούργησε παράδοση και γέννησε το Όμοδος άνδρες διάσημους. Τέτοιοι είναι ο Αρχιεπίσκοπος Πανάρετος (1827-1840), οι Μητροπολίτες Κιτίου Μελέτιος (1844-1864), και Πάφου Νεόφυτος (1870-1888), ο Οικονόμος του Μοναστηριού Δοσίθεος που σφαιγιάστηκε το 1821. Το Όμοδος τιμώντας το Δοσίθεο του έστησε προτομή στη μεγάλη πλατεία του χωριού

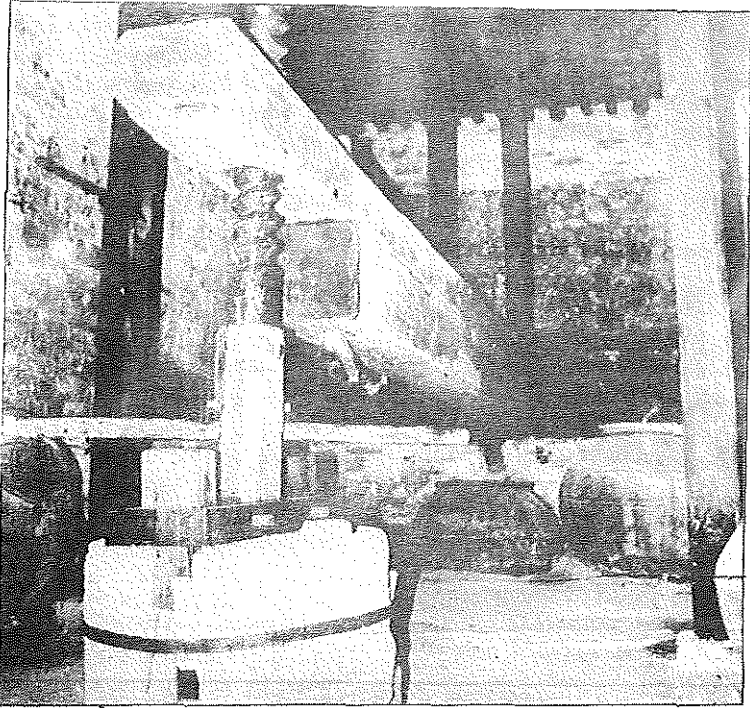
μπροστά στην είσοδο του Μοναστηριού.

Στη σωρεία των διασήμων ανθρώπων του Ομόδους καταλέγονται ακόμη οι Χουρμούζιοι, οι Γεώργιος και Ζήνων Λουκά, οι Αριστόδημος και Κώστας Πηλαθάκης, ο Τζων Μοδινός και τόσο άλλοι. Ακόμη απ' εδώ κατάγεται από μητέρα και ο μεγάλος λυρικός μας ποιητής Δημήτρης Λιπέρτης.

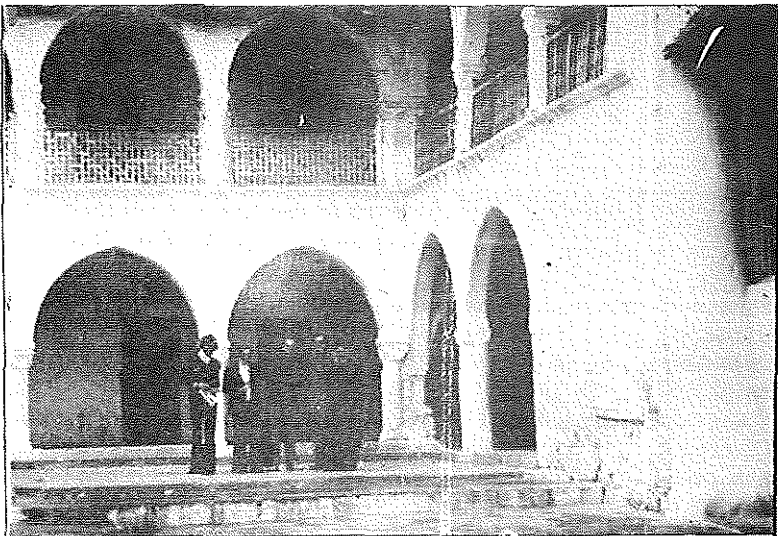
Κάνοντας αυτή την αναφορά θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρουμε και το περιφερειακό Γυμνάσιο Ομόδους από τα πρώτα Γυμνάσια της Κυπριακής υπαίθρου που οι Ομοδίτες δημιούργησαν το 1952 σε ανανέωση της παλιάς παράδοσης. Δημιουργημένο ύστερα από οραματισμούς δεκαετηρίδων και χάρη στα τρεχάματα, τους μόχθους και τις θυσίες των φιλόμουσων κατοίκων, το Γυμνάσιο Ομόδους κρατήθηκε με τα δόντια στη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα και έκτοτε αναζωπύρωσε την παλιά παράδοση, αποτέλεσε κέντρο πνευματικής ακμής και πολιτιστικής ακτινοβολίας στη γύρω περιοχή και αγωνίζεται μαζί της να κρατηθεί και να την κρατήσει, σε πείσμα της αστυφιλίας και των αντιξώων συνθηκών.

Η νεότερη ιστορία του Ομόδους θρίσκει τους κατοίκους, παραλαμβάνοντας και παραδίδοντας ασταμάτητα την σκυτάλη, να συμμετέχουν ενεργά στους εθνικούς και άλλους αγώνες του τόπου και του ελληνοτισμού. Συμμετοχή Ομοδιτών στους δυο Παγκόσμιους Πολέμους και στον Απελευθερωτικό Αγώνα του 1955-59. Η προσφορά της κοινότητας σ' αυτό τον αγώνα ήταν μεγάλη και το τίμημα βαρύ με συλλήψεις, φυλακίσεις, καταστροφές. Μάλιστα το Γενάρη του 1957 οι Άγγλοι ανατίναξαν το σπίτι που στο κρησφύγετο του έκρυβε αγωνιστές. Ένα μνημείο αξίζει να στηθεί σ' αυτόν εδώ το χώρο.

Οι Ομοδίτες πρωτοπόρησαν ακόμη και στην επίλυση του χρόνιου αμπελουργικού προβλήματος. Μάλιστα το 1909 οργάνωσαν στο Όμοδος ένα μαχητικό συλλαλητήριο που έμεινε ιστορικό. Έκτοτε και χάρη

Ο παραδοσιακός ληνός του Ορθόδου

Τμήμα του μοναστηριού του Τιμίου Σπαιρέλι.

στους αγώνες και τις θυσίες τους ιδρύθηκαν αμπελουργικές οργανώσεις και το Σχέδιο Αμπελουργικών Προϊόντων.

ΕΘΙΜΑ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Στο χωριό διατηρούνται ζωντανά πολλά παλιά έθιμα. Είναι η κατανυκτική λιτάνευση του Τιμίου Σταυρού από σπίτι σε σπίτι με συνοδεία ιερών και πιστών κάθε Τρίτη της Λαμπρής. Η περιφορά του Επιταφίου ολόγυρα στο χωριό το θράδυ της Μεγάλης Παρασκευής. Τα δημοτικά τραγούδια της Παναγίας και της Λαμπρής που οι νέοι κι οι νέες του χωριού τραγουδούν τις μέρες του Πάσχα. Πολλά έθιμα του Πάσχα.

Ο γάμος το κάλεσμα του με το μαντήλι, ολόκληρες τελετές για τους νιόπαντρους. Σ' όλες τις εκδηλώσεις αυτές εντυπωσιάζει και συγκινεί η παραδοσιακή επίδοση των κατοίκων στη φωνή, στη ψαλμωδία και στο τραγούδι.

ΞΩΚΛΗΣΙΑ

Η Χριστιανική πίστη και ευλάβεια των κατοίκων ήταν τόσο βαθιές ώστε εκτός από την εκκλησία του Τιμίου Σταυρού έχουν κτίσει και πολλά ξωκλήσια σκορπισμένα στη γύρω περιοχή σε διάφορες περιόδους.

Τέτοια είναι του Αγίου Σπυριδώνα, της Αγίας Παρασκευής του Προφήτη Ηλία, του Αποστόλου Φιλίππου. Το τελευταίο που βρίσκεται στην τοποθεσία «Πέντε Λιθάρκα» είναι και το αρχαιότερο. Πλάι του στέκεται ένα πανάρχαιο δέντρο δάφνης, που μαζί με άλλες μαρτυρίες δείχνει ότι το Ξωκλήσι είναι Χριστιανική επιβίωση αρχαιότερου ναού του Θεού Απόλλωνα.

ΤΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΟΥ ΟΜΟΔΟΥΣ

Το Όμοδος από τα πανάρχαια χρόνια αποτελεί πυρήνα των αμπελοχωριών. Τα αμπελουργικά προϊόντα είναι φημισμένα. Παράγει εύγευστα σταφύλια, διαφόρων ποικιλιών, και επιτραπέζια αλλά ιδίως για παραγωγή κρασιού. Είναι αξιοσημείωτο πως κατά την παράδοση τόσο πολύ ενθουσιάστηκε ο μέθυσος Σουλτάνος Σελίμ ο Β' από το μοςχάτο κρασί του Αφάμη, που το 1571 κατάκτησε ολόκληρο το νησί για να έχει δικό του αυτό το περίφημο κρασί.

Σήμερα κάθε σπίτι έχει τα δικά του αμπέλια και το δικό του εργαστήρι με τα μεγάλα

πιθάρια όπου γίνεται επεξεργασία όσων σταφυλιών δεν διατίθενται και παράγεται στις οινοβιομηχανίες ένα από τα πιο νόστιμα κρασιά και θαυμαστή ζιβανία.

Άλλα λαϊκά προϊόντα παράγωγα του σταφυλιού είναι ο περίφημος σουτζούκος, ο παλουζές, τα κεφτέρια, τα σταφύλια.

Επίσης παράγονται ευγευστότατα φρούτα όπως μήλα διαφόρων ποικιλιών, αχλάδια, ροδάκινα, κιδώνια, καθώς και αμύγδαλα και καρύδια.

Τα αρκατένα κουλούρια του Ομόδους είναι πασίγνωστα και περιζήτητα σε όλη την Κύπρο.

Η οικοτεχνία ανθεί στο Όμοδος. Οι γυναίκες του χωριού εκτός από την πολλή και σκληρή εργασία που προσφέρουν δίπλα στον άντρα για την καλλιέργεια της γης ασχολούνται με τα χειροποίητα κεντήματα, φτιάχνοντας θαυμάσιους κροσιέδες, τραπεζομάντηλα, παπλώματα, δαντέλλες. Επίσης κατασκευάζουν γνήσια και εξαιρετικής νοστιμάδας γλυκά από τα φρούτα του τόπου.

Όλα τα πιο πάνω προϊόντα τα βρίσκει κανείς στην πλατεία του χωριού να πωλούνται σε λαϊκές τιμές.

Ο ΛΗΝΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΟΥΛΕΜΑ ΤΩΝ ΣΤΑΦΥΛΙΩΝ

Αφού το Όμοδος ήταν πάντα ένα από τα αρχαιότερα κρασοχώρια η επεξεργασία των σταφυλιών είχε αναχθεί σε σημαντική για την παλιά εποχή τεχνολογία.

Μέχρι πριν μερικές δεκαετίες για το στύψιμο των οινοποιήσιμων σταφυλιών χρησιμοποιούσαν τον ληνό (πατητήρι σταφυλιών).

Ο Ληνός του Ομόδους από τους παλιότερους που διατηρούνται στην Κύπρο είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα της παραδοσιακής παραγωγής κρασιού. Στεγάζεται σε στενόμακρο πετρόχτιστο χώρο με επίπεδο στέγη (δώμα). Αξιόλογο στοιχείο είναι η οξυκόρυφη καμάρα της εισόδου. Παρόμοια εκείνων του Μοναστηριού του Τιμίου Σταυρού Ομόδους. Στο ανατολικό τμήμα του χώρου υπάρχει πατάρι (σέντε) για αποθηκευτικούς σκοπούς.

Στο πίσω μέρος διαμορφώνεται υπερυψωμένος και πλακοστρωμένος χώρος στο «τζυάθι» όπου γίνεται το πάτημα των σταφυλιών. Το πιεστήρι λειτουργεί σαν μοχλός δευτέρου είδους, αποτελείται από μεγάλο διπλό ξύλινο δοκάρι, τον «Μουκλό», που το ένα άκρο του εισχωρεί σε υποδοχή στον τοίχο πίσω από το «τζυάθι».

Μέσα από το άλλο άκρο του δοκαριού σε ελικοειδή υποδοχή περιστρέφεται κάθετος κοχλίας, το Αδράχτι με ένα ογκόλιθο στερεωμένο στο κάτω μέρος του.

Τα σταφύλια απλώνονται στο «τζυάθι» και σκεπάζονται με σανίδια. Πάνω από τα σανίδια τοποθετούνται τράβες τα «Περκακά» μια πιο χοντρή τράβα από πάνω, ο «Μούσκορ» και τέλος το «Παραμούκλι» που συνδέεται με το «Μουκλό».

Δυο-τρια άτομα περιστρέφουν το Αδράχτι με ξύλινους βραχιόνες τους «Στρέφτες», οπότε ο ογκόλιθος ανυψώνεται και με το βάρος του προκαλεί το σταδιακό των σταφυλιών η περιστροφή συνεχίζεται έτσι ώστε ο ογκόλιθος να παραμένει αιωρούμενος και ο «Μουκλός» να εξακολουθεί να ασκεί πίεση στα σταφύλια μέχρις ότου στραγγίσει όλος ο χυμός το «Μουστάρι».

Αυτό ρέει μέσα από τρύπα στο κάτω μέρος του «τζυαθιού» σε πιθάρι, το «ποδόσινη», μισοχωμένο στο δάπεδο. Από δω μεταφέρεται σε μεγάλα πιθάρια όπου γίνεται η ζύμωση και σε λίγους μήνες το κρασί είναι έτοιμο. Η αποπίεση των σταφυλιών γίνεται περιστρέφοντας αντίστροφα το «Αδράχτι».

Ο Ληνός του Ομόδους έχει κηρυχθεί σε «Αρχαίο Μνημείο» και ανήκει στο Τμήμα Αρχαιοτήτων. Κατά τα έτη 1980-84 έγινε επισκευή του κτιρίου και ανακατασκευή του μηχανισμού του Ληνού με δωρεά του Ιδρύματος Γεωργίου και Θέλμας Παρασκευαϊδή και δαπάνη της Κυβέρνησης.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΟΜΟΔΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως η γεωγραφική θέση του Ομόδους μαζί με πολλές άλλες συγκυρίες, το έχει κάμει ουσιαστικά περιφερειακό κέντρο.

Το Μοναστήρι του στις 12 του Σεπτέμβρη μαζεύει πιστούς από κάθε γωνιά της Κύπρου για το πανηγύρι, που είναι από τα μεγαλύτερα στον τόπο, το περιφερειακό του Γυμνάσιο, το πρόσφατα κτισμένο Ιατρικό του Κέντρο, επαναλαμβάνουν σήμερα παλιές ιστορίες.

Αξιοσημειώτο είναι ότι εδώ είχαν οργανωθεί το 1903, πέραν του Τιμίου Σταυρού, Μεγάλοι Περιφερειακοί Αγώνες με συμμετοχή 21 χωρών και συγκέντρωσαν χιλιάδες κόσμου. Οι νικητές πήραν σαν έπαθλο στεφάνια ελιάς με κυανόλευκες κορδέλλες.

Αναφέρουμε και πάλι την παλαιότερη Ελληνική Σχολή του 18ου αιώνα, καθώς και τους πρωτοποριακούς αγώνες του Ομόδους για το αμπελουργικό πρόβλημα.

ΠΡΟΣΒΛΕΠΕΙ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Ως πριν είκοσι χρόνια περίπου το Όμοδος ήταν ένα από τα μεγάλα χωριά της Κύπρου, περνώντας αναλλοίωτο μέσα από τόσων αιώνων ιστορία.

Όμως σήμερα δίνει μια σκληρή μάχη με το φοβερό θερίο της αστυφιλίας. Σκληρή και κοπιώδης ασφαλώς η προσπάθεια. Όμως οι Ομοδίτες και απόδημοι χωριανοί και φίλοι του πιστεύουν φανατικά στο αύριο της κοινότητας. Σήμερα κάνουν στροφή στις ρίζες τους, αντλούν κουράγιο και αναπτύσσουν έντονη και πολύπλευρη δραστηριότητα.

Κινητήρια δύναμη αυτής της προσπάθειας είναι ο ΟΜΙΛΟΣ ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΟΜΟΔΟΥΣ, που ιδρύθηκε το 1980 και που ενεργά ενισχύεται από κλιμάκια του στη Λευκωσία και Λεμεσό. Πολλοί οι στόχοι του Ομίλου που σε στενότερη συνεργασία με τις Αρχές του χωριού αποβλέπει στην πολύπλευρη ανάπτυξη και πρόοδο του χωριού και στο δέσιμο με τις ρίζες τους των όπου γης αποδήμων. Ακόμη μεγαλύτερη φιλοδοξία του είναι να βγάλει από την αφάνεια και να προσφέρει στην Κύπρο και στον Ελληνισμό αυτό το ατίμητο στολίδι.

Μια από τις πολλές δραστηριότητες του Ομίλου είναι και η διοργάνωση των «Ληναίων». Έχουν καθιερωθεί από το 1980 σαν οι ετήσιοι γιορτασμοί Ομόδους, που είναι

συνήθως 4ήμεροι και γίνονται το Δεκαπενταύγουστο. Είναι μια λαμπρή γιορτή συνάντησης μνήμης και υπόσχεσης για διατήρηση της πλούσιας λαϊκής μας κληρονομιάς.

Σαν επισκεφθείς το Όμοδος και ζήσεις για λίγο σε τούτη τη γη, τη νοιώθεις για πάντα δική σου και ένα κομμάτι του εαυτού σου μένει για πάντα εκεί.

Μια φωλιά ανάμεσα σε Βακχικά βουνά, μετουσιώνεται μέσα σου σαν θύμηση, ανάμνηση, ιστορία, παράδοση.

ΕΚΕΙΝΟ ΠΟΥ ΣΕ «ΤΡΑΒΑ» ΣΤΟ ΟΜΟΔΟΣ

Τον άνθρωπο του Ομόδους τον χαρακτηρίζει η καλωσύνη, η απέραντη καρδιά και η πατροπαράδοτη φιλοξενία που είναι χαρακτηριστική μόλις φθάσει ένας επισκέπτης στο χωριό. Όμως πρέπει να το ζήσεις το Όμοδος για να μπεις στην ιδιόμορφη ιδιοσυγκρασία των κατοίκων του, με τις πληθωρικές αντιδράσεις και τους πολύ συχνά φιλοσοφημένους συλλογισμούς τους.

Δίπλα στον άνθρωπο στέκει η παράδοση, ζει η ιστορία που συνταιριάζουν στο γραφικό περιβάλλον του χωριού. Χωριό ίσως από τα λίγα που διατηρεί πεισματικά ανέθευτη την παλιά ομορφιά, την αρχοντιά και τον απόλυτα Κυπριακό χαρακτήρα του, όχι μόνο στην όψη, αλλά και στο γενικότερο περιεχόμενο όλων των συστατικών στοιχείων του.

Η μεγάλη πλατεία του χωριού είναι μοναδική ίσως σε γραφικότητα και έκταση (περίπου 3.000τ.μ.). Πλαισιωμένη από τα περήφανα δέντρα της, μπροστά στο μεγαλύτερο μοναστήρι, ενώνει τους ανθρώπους του καθημερινού κάματου· εδώ ζει ο κόσμος τις χαρές, τις λύπες, τα προβλήματα, την πάλη, τις προσδοκίες και την αισιοδοξία για το μέλλον.

Στους φιλόξενους και εξυπηρετικούς καφενέδες της θα δεις ακόμη το Μοδίτη να περνά τις ώρες τηςσχόλης παίζοντας όχι μόνο τα παραδοσιακά παιχνίδια (τάβλι, πρέφα και τόσα άλλα), αλλά ακόμη Μπριτζ και Σκάκι. Και στα περιποητικά εστιατόρια απολαμβάνει κανείς καλοφτιαγμένα

φαγητά με το γλυκόποτο κρασί.

Η λαϊκή αρχιτεκτονική του χωριού είναι μοναδική. Το πετρόκτιστο μοναστήρι και ο αρχαίος Ληνός, τα πετρόκτιστα σπίτια, τα φωλιασμένα στα στενά όμορφα δρομάκια του και όλα χωμένα στο πράσινο, στα λουλούδια και στο βασιλικό, οι φημισμένες βρύσες στο «Πηγάδι» μαζί με το ευχάριστο κλίμα προσφέρουν ένα θέαμα και μια ξεκούραση μοναδική στον επισκέπτη.

Πριν λίγες δεκαετίες στην πλατεία υπήρχε ακόμα μεγάλο καμίνι, όπου ψήνονταν τα πιθάρια και άλλα πήλινα αντικείμενα, που έφεραν γι' αυτό το σκοπό οι κατασκευαστές τους, ακόμη και από το Φοινί, μιας και το Όμοδος ήταν μεγάλος καταναλωτής.

Είχε ακόμη η πλατεία κάπου στο κέντρο της, μια πελώρια θρύση, καθώς και μύλο, όπου άλεθαν το σιτάρι. Μέχρι το 1968, η πλατεία ήταν λιθόστρωτη, όπως και όλα τα άλλα δρομάκια του χωριού. Όμως δυστυχώς αυτή η ομορφιά καλύφθηκε απερίσκεπτα με άσφαλτο. Τώρα γίνεται προσπάθεια για αναδιαμόρφωση της.

Στον αυλόγυρο του μοναστηριού υπήρχε παλιά ελαιοτριβείο, που πολύ πιθανόν να ξεκίνησε για τις ανάγκες του μοναστηριού, που διέθετε τεράστιες εκτάσεις.

Τα κτίρια που βρίσκονται στα νότια της πλατείας ήταν κάποτε μέχρι τις αρχές του αιώνα μας, περιβόλια του μοναστηριού.

Και η καθαριότητα παντού λάμπει. Καλοσυντηρημένα τα σπίτια και οι δρόμοι. Σ' όποιο σπίτι και να μπεις θα ξεχωρίσεις το παστρικό αρχοντεμένο νοικοκυριό, τις λουλουδιασμένες αυλάδες. Το λαϊκό ψηλό διατηρείται παραδοσιακά. Το παλιό ψηλό κρεβάτι με το κεντημένο σκουλουθέρι, ο σκαλιστός καναπές, η τόνενη καρέκλα. Οι τοίχοι στολισμένοι με κάδρα από καλλιτεχνήματα με κουκούλι. Η τοιμινιά με τις χαλκομαγείρισες, τον τσέστο, την τατσιά.

Στην αποθήκη του σπιτιού, που είναι πρώτα απ' όλα και εργαστήριο των σταφυλιών, θα απολαύσεις μέσα από τα πελώρια πιθάρια το μσοχομυρισμένο κρασί. Εκεί φυλάγονται ακόμα το παλιό άροτρο, το ασσίν του κρασιού, το αλεστήρι των σταφυ-